

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΟΓΝΩΝ ΒΡΕΦΩΝ

§ 1. Ἴδόντες ἐν τοῖς προηγουμένοις τάς τε νομικὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ γάμου καὶ τὰ κατ' αὐτὸν νομιζόμενα ἔθιμα, ἐρχόμεθα ἐνταῦθα, ἵνα συντόμως πραγματευθῶμεν καὶ περὶ τῶν καρπῶν τῶν γάμων καὶ τῶν ἐθίμων τῶν περὶ τοὺς τοκετοὺς καὶ τὴν περιποίησιν τῶν νεογνῶν τέκνων. Ἴν πρώτοις σημειοῦμεν, ὅτι, εἰ καὶ ἐλαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ ἐνιαχοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου πολλὴ πρόνοια περὶ ὑποθάψεως τῶν συνοικεσίων, φαίνεται, ὅτι συνήθως οἱ ἑλληνικοὶ γάμοι ἦσαν οὐχὶ λίαν γόνιμοι. Ἐἰς τοῦτο δὲ συνετέλει μὲν πολὺ καὶ ἡ ἀλλαγῶς προμνησθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἔθους ὑπόθαλψις τῶν ἐκθέσμων ἀντιθέσεων τοῦ γάμου, ἀλλ' οὐχ ἦττον, καὶ πρωτίμως μάλιστα ἐν τῷ ἑλληνικῷ βίῳ φαίνεται, ὅτι συνετέλουν καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἀκεραιότητα τῆς οἰκογενεακῆς περιουσίας ἢ εἰς τὴν ἀσφαλῆ καὶ ταχεῖαν αὐξήσιν αὐτῆς. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀπηύχοντο λίαν μέγαν ἀριθμὸν μετόχων καὶ συγκληρονόμων τῆς πατρικῆς καὶ οἰκογενειακῆς περιουσίας· οὐχὶ μόνον ὁ Ἡσίοδος ἤδη ἐξέφραζε τὴν εὐχὴν, « μουνογενῆς δὲ πάϊς εἴη πατρώϊον οἶκον φερβέμεν », αἰτιολογῶν αὐτὴν διὰ τοῦ λόγου ὅτι « οὕτως πλοῦτος ἀέξεται ἐν μεγάροισι » (Ἔργ. 374), ἀλλὰ καὶ ὁ θεωρητικὸς νομοθέτης Πλάτων ἤθελεν ὀρίσαι ἐν τῷ νόμῳ ἢ τῷ ἔθει ὡς ἀκριβῶς ἐπαρκῆ ἀριθμὸν παίδων « ἕνα ἄρρενα καὶ

μίαν θήλειαν» (Νομ. ΙΑ', σ, 930 Ε), ἔνθα σημειωτέον καὶ πάλιν τὸν μονογενῆ μένοντα ἄρρενα μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ οἴκου διὰ τοῦ γάμου ἀποξένωσιν τῆς θυγατρὸς. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος φιλόσοφος, ὁ Ξενοκράτης, καὶ ὁ πρακτικὸς νομοθέτης Λυκοῦργος ἐνόμιζον, ὅτι ἓνα μόνον κληρονόμον πρέπει καταλιπεῖν· ἄδηλον δέ, κατὰ πόσον πάντες οὗτοι ἠκολούθησαν τῇ γνώμῃ καὶ εὐχῇ τοῦ Ἡσιόδου. Ὡς δὲ πᾶσαι αἱ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίαι καὶ πάντα τὰ νῦν οἰκονομολογικὰ συστήματα ἀδυνατοῦσιν ἀποφυγεῖν τὰ δύο σχεδὸν ἀσυμβίβαστα καὶ ἀντιθέτα ζητήματα, τὴν διατήρησιν καὶ αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἐξ ἑνὸς μέρους καὶ τὴν διατήρησιν καὶ ἀκεραιότητα τῶν περιουσιῶν ἀφ' ἑτέρου, οὕτω φαίνεται ὅτι καὶ ἡ ἐλληνικὴ νομοθεσία ὑπέστη τὴν αὐτὴν δυσχέρειαν περὶ τὸν συμβιβασμὸν τῶν δύο ἀντιθέτων καὶ ἔσχε καὶ αὐτὴ πρὸς λύσιν τὸ οὐχὶ μικρὸν πρόβλημα τοῦ συνάψαι μετὰ τῆς χρησίμου διατηρήσεως τῶν περιουσιῶν τὴν ἔτι χρησιμωτέραν καὶ ἀναγκαίαν διατήρησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν πολιτῶν ἢ τὴν σταθερὰν διατήρησιν καὶ πρόοδον τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν Σπάρτῃ, ἔνθα τὸ ἀδιαίρετον τῶν κτημάτων ἠνάγκαζε πολ- λάκις πολλοὺς ἀδελφοὺς πρὸς τὸ συζεῖν μετὰ μιᾶς γυναικὸς, ἔνθα ἦν πάτριον καὶ σύνηθες τρεῖς ἀνδρας ἔχειν γυναῖκα καὶ τέτταρας, ἐνίοτε δὲ καὶ πλείονας, ἀδελφοὺς ὄντας, καὶ τέκνα τούτων εἶναι κοινά, ἔνθα ἐπίσης ἦν καὶ σύνηθες τὸ ἐκδίδοσθαι τὴν γυναῖκα τινὶ τῶν φίλων μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς γέννησιν ἱκανῶν τέκνων, ἐν Σπάρτῃ, λέγομεν, ἐπηνεῖτο καὶ δημοσίᾳ ὁ πατὴρ τριῶν ἢ τεσσάρων υἱῶν. Προφανῆς δὲ ὁ σκοπὸς τοιαύτης διατάξεως· «βουλόμενος γὰρ ὁ νομοθέτης», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Β', 6, 13) «ὡς πλείστους εἶναι τοὺς Σπαρτιάτας, προάγεται τοὺς πολίτας ὡς πλείστους ποιεῖσθαι παῖδας· ἔστι γὰρ αὐτοῖς νόμος τὸν μὲν γεννήσαντα τρεῖς υἱοὺς ἄφρουρον εἶναι, τὸν δὲ τέσσαρας ἀτελῆ πάντων». Ἄλλ' ἐκ τούτου προκύπτει ἔτι καταφανέστερον, ὅτι ἀδύνατον εὑρεῖν ἰσχυροτέραν ἀπόδειξιν τῆς ἐν Σπάρτῃ ἀγονίας τῶν γάμων. Ἐν Ἀθήναις δέ, ὅσάκις πᾶσα ἡ ἐλπίς τῆς διατηρήσεως καὶ ἐξακολουθήσεως ἢ συνεχείας οἴκου τινὸς ἐστηρίζετο μόνον ἐπὶ θυγατέρων, καὶ αὐτὴ ἡ ἐξάσκησις τοῦ

γαμικοῦ καθήκοντος ἠδύνατο υποβάλλεσθαι εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀρχόντων καὶ ἐλαμβάνετο πρόνοια ὥστε τρεῖς ἐκάστου μηνὸς ἐντυγχάνειν πάντως τῇ ἐπικλήρῳ τὸν λαβόντα.

§ 2. Ἰδιαιτέρας περὶ ἐγκύων γυναικῶν διατάξεις ὀλίγας ἔχομεν ἀναφέρειν ἀλλαγῶν διὰ βραχέων ἐμνήσθημεν, ὅτι διὰ τὸ συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενον γεγονός τῆς ἐξαμβλώσεως, ὅπερ καὶ τινες τῶν θεωρητικῶν ἠδύναντο ἐπιδοκιμάζειν, ἐλήφθη ὑπὸ τινῶν νομοθεσιῶν πρόνοια κατ' αὐτῆς καὶ ἐγένοντο ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις, δι' ὧν ἀπηγόρευσαν ταῖς γυναῖξιν ἀμβλίσκειν καὶ ταῖς ἀπειθούσαις ἐπέθεσαν ζημίαν. Τούναντίον ὁ Ἀριστοτέλης, εἰ μὴ ἐπιδοκιμάζων τὸ ἔθος τῆς ἐξαμβλώσεως, ἀλλὰ μηδὲν ἔχων ἀντιλέγειν, ὀρίζει τὸν καταλληλότερον πρὸς τοῦτο χρόνον (Πολ. Ζ', 14, 10): «ἐάν δέ τισι γίννηται παρὰ ταῦτα (ὑπὲρ τὸν ὠρισμένον ἀριθμὸν τέκνων) τῶν συνδουασθέντων, πρὶν αἰσθησὶν ἐγγενέσθαι καὶ ζωὴν, ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἀμβλώσιν· τὸ γὰρ ὄσιον καὶ τὸ μὴ διωρισμένον τῇ αἰσθήσει καὶ τῷ ζῆν ἔσται». Ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν νομοθετικῶν διατάξεων καὶ τῶν θεωρητικῶν διαφωνιῶν γινώσκομεν ἔτι περὶ αὐτῶν καὶ τὰς γνώμας καὶ συμβουλὰς μεταγενεστέρων θεωρητικῶν ἀνδρῶν περὶ τῆς διαίτης τῶν ἐγκύων, αἷς συνιστάτο πρὸ πάντων καθ' ἐκάστην σωματικὴ κίνησις. Καὶ ὁ μὲν Πλάτων συνίστα ταῖς κυούσαις γυναῖξι περίπατον, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐπιμέλειαν τῶν σωματίων, ἀποχὴν ἀπὸ τῆς ῥαθυμίας καὶ τῆς ἀραιᾶς τροφῆς, ὅπερ, λέγει, εὐκόλως ἠδύνατο ποιῆσαι ὁ νομοθέτης, προστάτων αὐταῖς ποιεῖσθαι καθ' ἡμέραν πορείαν τινὰ πρὸς θεραπείαν τῶν θεῶν τῶν εἰληχρότων τὴν περὶ τῆς γενέσεως τιμὴν, ἧτοι τῶν γενεθλίων θεῶν. Κατὰ ταῦτα κακῶς ἐξέλαβόν τινες τῶν νεωτέρων, ὅτι ὁ νομοθέτης ἢ τὸ ἔθος διέταττε ταῖς ἐγκύοις ἐδραϊάν, ἄεργον καὶ πρὸ πάντων ἤσυχον ζωὴν.*) Τοῦτο μόνον περὶ τῆς ἠθικῆς ἡρεμίας φαίνεται ἀρμόζον (Ἀριστ. Πολ. Ζ', 14, 9): «τὴν μάλιστα διάνοιαν τούναντίον τῶν σωματίων ῥαθυμοτέρως ἀρμόττει διά-

*) St. John A', σ. 113: «in most cases the laws, or at least the manners, required them to lead a sedentary, inactive, and above all a tranquil life».

γειν' ἀπολαύοντα γὰρ φαίνεται τὰ γεννώμενα τῆς ἐχούσης, ὡσπερ καὶ τὰ φυόμενα τῆς γῆς». Καὶ κατὰ τὰς λοχεύσεις δὲ τῶν ἐγκύων φαίνεται ὅτι ὀλίγον ἐφρόντισεν ὁ κοινωνικὸς βίος ἐν Ἑλλάδι περὶ μαιῶν, ἵνα βοηθῶσι ταῖς τικτούσαις. Φαίνεται δέ, ὅτι μία τῶν αἰτιῶν τῆς ἀπουσίας μαιῶν, ἢ κυριωτάτη, ἦν ἡ ἀκαθαρσία, ἢ ἡ ἀρχαιότης ἀπένεμεν εἰς τοὺς τοκετοὺς καὶ τὰς λοχεύσεις κυουσῶν γυναικῶν καὶ εἰς οἵανδήποτε ἄλλην κοινωνίαν μετὰ τῶν τοιούτων· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὐχὶ μόνον αἱ κύουσαι ἐπίτοκοι γυναῖκες ἀπεκλείοντο τῶν περιβόλων ἢ σηκῶν τῶν ναῶν, ὡς ἐν Ἀθήλῳ, τῇ ἱερᾷ τοῦ Ἀπόλλωνος νήσῳ, ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τοῦ Ἀσκληπιοῦ, εἴθην ἀπεκλείοντο αἱ τικτούσαι ἀπαράλλακτα ὡς καὶ οἱ ἀποθνήσκοντες, ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ ἱερᾷ τῆς Ἀθηνᾶς ἀκροπόλει καὶ ἀλλαγῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ θιγὼν λοχείας ἀπείργετο ὡς μυσαρὸς ἀπὸ τῶν βωμῶν, ὡς ὁ θιγὼν φόνου ἢ νεκροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ κατ' ἀρχὰς πᾶσα μαιευτικὴ βοήθεια ἦν περιορισμένη ἐν τῷ κύκλῳ τῶν γυναικῶν τοῦ οἴκου, οὐδ' ὑπάρχει ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ περὶ μαιῆς ἢ μᾶμμης ἄλλη ἔκφρασις, ἢ ἡ σημαίνουσα κατ' ἀρχὰς πᾶσαν πρεσβυτέραν γυναῖκα ἢ ὑπηρέτριαν τοῦ οἴκου. Παρ' Ὀμήρῳ ἡ λέξις μαῖα πανταχοῦ συνωνυμεῖ τῇ λέξει τροφός, ἀλλὰ χρησιμεύει καὶ ὡς προσφώνησις φιλικὴ πρὸς πρεσβυτέρας γυναῖκας καὶ μόνον καταχρηστικῶς μετηνέχθη καὶ εἰς τὰς γυναῖκας τὰς παρεστῶσας ταῖς ὠδινούσαις πρὸς θεραπείαν, τὰς ὑπὸ τῶν Ἰώνων καλουμένας ὀμφαλητόμους, ὡς ἀποτεμνούσας τὸν ὀμφαλὸν τοῦ βρέφους δι' ἐργαλείου καλουμένου ὀμφαλιστῆρος (ὀμφαλητομία). Καὶ αὗται ὀνομάσθησαν μαῖαι « εἰ καὶ νεώτεραι εἶεν καὶ μὴ πρεσβυτίδες καὶ διὰ τοῦτο πολύπειροι ». Παρ' Ἡσυχίῳ χαρακτηρίζεται ἄριστα ἡ τοιαύτη συνωνυμία καὶ βαθμηδὸν μετάβασις τῶν σημασιῶν τῆς λέξεως· « μαῖα πατὴρ καὶ μητὴρ μήτηρ καὶ τροφός καὶ περὶ τὰς τικτούσας ἰατρός καὶ ὀμφαλοτόμος καὶ προσφώνησις πρὸς πρεσβύτιν τιμητικὴ ἀντὶ τοῦ, ὡς τροφέ ». Ὅψι δὲ μόνον καὶ κατὰ μικρὸν ἢ χρεῖα ἰατρικῆς συνδρομῆς ἐν γυναικείαις ἀσθενείαις προῦκάλεσεν ἰδιαιτέραν τάξιν ἰατρῶν ἢ ἰατρῶν γυναικῶν, αἱ καὶ ἐμαίευσον ἔπειτα, ἢ παρῆ-

χον τὴν συνδρομὴν αὐτῶν καὶ ἐπὶ δυσχερεστέρων τοκετῶν. Αὐ-
ται δὲ ἦσαν αἱ περίφημοι ἰατρομαῖαι, ὡς ἐκ ῥωμαϊκῆς ἐπιγρα-
φῆς γινώσκομεν καὶ ὧν τινὰς Ἑλληνίδας ἀναφέρει πολλαχοῦ
τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἱστορίας, ἢ μᾶλλον τῆς περὶ φύσεως καὶ
τέχνης ἐγκυκλοπαιδείας αὐτοῦ ὁ Πλίνιος, ὡς τὴν Λεσβίαν Σάλ-
πην καὶ τὴν Σάτειραν, μαῖαν φέρουσαν εὐοικονότατον ὄνομα, αἱ
καὶ συγγραφίδες ἐγένοντο. Ἐν πᾶσι τοῖς περὶ τούτων ἀναφερο-
μένοις ἀδύνατον προσδιορίσαι, εἰ ἦσαν αὐτόχρομα μαῖαι, τὴν
μαίευσιν ἔχουσαι ἐπάγγελμα ἢ μᾶλλον ἰατρῖναι γυναικείων ἀσθε-
νειῶν, ὑστερικῶν καὶ μητρικῶν ἀσθενειῶν, παρέχουσαι βεβαίως
ἐνίοτε καὶ τὴν ἰατρικὴν αὐτῶν ἐμπειρίαν καὶ ἐπὶ ἐκτάκτων καὶ
δυσχερῶν ὠδίνων καὶ τοκετῶν, καθ' οὓς τὸ ἔμβρυον ἐξήρχετο
ἐν διαστρόφῳ θέσει ἰδίως ἐπὶ πρωτοτόκων καὶ δυστοκουστῶν γυ-
ναικῶν. Ὡς τοιαύτην τινὰ ἰατρίαν ἐννοητέον καὶ τὴν Ἀθη-
ναίαν Ἀγνοδίχην, περὶ ἧς διηγοῦνται ἢ μυθεύουσιν ὅτι μετημ-
φισμένη ἀνδρῶν ἐξέμαθε τὴν ἰατρικὴν παρὰ τῷ Ἀλεξανδρῷ
ἰατρῷ Ἡροφίλῳ, περὶ ἧς ὁμοῦς οὐδεὶς λόγος γίνεται ὡς μαίας,
ἀλλ' ὡς προσερχομένης εἰς βοήθειαν πάσης γυναικός, γυναικείας
πασχούσης ἀσθενείας. Ἐννοεῖται δέ, ὅτι ἐν μεταγενεστέροις
χρόνοις αὕτη ἡ θεραπεία τῶν γυναικείων παθῶν ἠδύνατο εἶναι
ἔργον καὶ τῶν μαίων, οἷον ἐννοεῖ ὁ Φώτιος (Βιβλιοθ. σ. 531),
λέγων, ὅτι μαῖαν καλοῦμεν τὴν τὸ κρυπτόμενον ζητοῦσαν ἰατρόν.
Ἐπίσης ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι καὶ ἄν-
δρες ἰατροὶ ἠδύναντο παρέχειν τὴν συμβουλήν αὐτῶν, ὡς μαρ-
τυροῦσι τοῦτο πολλὰ τῶν Ἱπποκρατείων συγγραμμάτων. Ἄν-
δρες ὁμοῦς μαιεῦται φαίνεται, ὅτι οὐδαμῶς ὑπῆρχον, ἐκτὸς ἐὰν
ὑποτεθῆ ἄλλιν, ὅτι ἢ δυστοκία ἢ δυσχέρεια τοκετοῦ τινος προε-
κάλει λειποθυμίαν ἢ ἀλλοίαν τινὰ ἀσθένειαν, ἐνθα ἦν ἀπαραίτη-
τος ἀλλοία καὶ οὐχὶ μαιευτικὴ τοῦ ἰατροῦ βοήθεια. Πάντως δὲ
ἐγίνωσκον οἱ ἀρχαῖοι τὸν μαιευτικὸν δίφρον τὸν ἄλλως λεχθεὶς
λεγόμενον δίφρον καὶ δύο μαιευτικὰς κλῖνας, τὴν μίαν τραχείαν
καὶ τὴν ἐτέραν μαλακὴν, ὧν τὸ σχῆμα καὶ τὴν χρῆσιν περι-
γράφει λεπτομερῶς ὁ ἰατρὸς Μοσχίων ἐν τῷ περὶ γυναικείων
παθῶν συγγράμματι αὐτοῦ (Γγ. 47 καὶ 48). Ἐννοεῖται δὲ ἄλλως

ὅτι ὡς θεὰν ἀρωγὸν τῶν τοκετῶν ἐπέκαλοῦντο τὴν Εἰλείθυιαν.

§ 3. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἰδέας καὶ προλήψεως τῆς προσαπτομένης τοῖς τοκετοῖς ἀκαθαρσίας ἐπήγαγε καὶ ἡ συνήθεια τοῦ ἀγνίζειν τρόπον τινὰ ἐκ νέου τὴν οἰκίαν, ἐν ἣ ἔγεννᾶτο παιδίον, διὰ κλάδων ἐλαίας ἢ διὰ ταινιῶν ἔριου, δι' ὧν περιέστερον τοὺς σταθμούς ἢ τὰς παραστάδας τῶν θυρῶν. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη στέψις ἐγένετο οὐχὶ μόνον διὰ τὴν καθαρτικὴν σημασίαν τῶν τοιούτων κλάδων καὶ ταινιῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς σημεῖον χαρᾶς ἐπὶ τοιούτῳ εὐτυχεῖ γεγονότι, ἀλλὰ καὶ ὡς συμβολικὸς τρόπος τοῦ σημαίνειν τοῖς ἐνδιαφερομένοις γείτοσι τὸ γένος τοῦ νεογνοῦ τέκνου, καθ' ἃ σημειοὶ ὁ Ἡσύχιος « ἔθος ἦν, ὁπότε παιδίον ἄφρον γένοντο παρὰ Ἀττικοῖς, στέφανον ἐλαίας τιθέναι πρὸ τῶν θυρῶν (ὡς σημεῖον ἰσως μελλούσης νίκης ἢ γεωργίας καὶ ἐλαιοκομίας), ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν ἔρια διὰ τὴν ταλασίαν ». Τὸ δὲ λουτρὸν, εἰς ὃ ἐφέρετο τὸ νεογνὸν εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ, εἶχε μόνον τὸν φυσικὸν σκοπὸν τοῦ καθαρμοῦ καὶ τῆς ἐνισχύσεως· πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν μετεχειρίζοντο ἔτι καὶ ἔλαιον, τὰ λεγόμενα χύτλα, ἅπερ ἦσαν ἔλαιον μεθ' ὕδατος ἢ ὑδρέλαιον. Ὅθεν καὶ τὸ χυτλάζειν ἢ χυτλώσαι ἢ χυτλώσασθαι ἐσήμαινε τὸ ἀλείφεισθαι τὸ σῶμα ὑγρὸν ἔτι ὄν ἀπὸ τοῦ ὕδατος· ἐν Σπάρτῃ δὲ ἰδίως αἱ γυναῖκες περιέλουον τὰ βρέφη καὶ δι' οἴνου, ὡς ποιούμεναι τρόπον τινὰ βάσανον τῆς κράσεως αὐτῶν. Εὐθὺς μετὰ τὸ λουτρὸν ἐσπαργάνουν τὸ βρέφος, ἢ ἐνειλοῦν αὐτὸ ἐν σπαργάνοις· τοῦτο ἐν Σπάρτῃ μόνον φαίνεται μὴ γινόμενον καὶ ἐναντίον τῆς ἐκεῖ ἐπικρατούσης σκληραγωγίας (Πλουτ. Λυκ. 16). Ὁ δὲ Πλάτων (Νομ. Ζ', σ. 789) εὕρισκεν ὀρθὸν τὸ σπαργάνειν τὸ γινόμενον μέχρι δύο ἐτῶν. Ἦσαν δὲ τὰ σπάργανα οὐχὶ τόσον ταινίαι, ὅσον συνηθέστερον πανία, ἐν οἷς ἐνειλοῦντο τὰ βρέφη· διὸ καὶ ἡ ἔκφρασις « σπαργανοῦν πέπλοις » (Εὐριπ. Ἴων. 971), καὶ παρὰ Σουῖδα· « σπάργανα τὰ ἱμάτια, κυρίως δὲ τὰ ῥάκη ». Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ ἰδίας τινὰς μηχανὰς πρὸς σπαργάνωσιν τῶν βρεφῶν ἀναφέρει (Πολιτ. Ζ', 15, 2)· « πρὸς δὲ τὰ μὴ διαστρέφεισθαι τὰ μέλη (τῶν παιδίων) δι' ἀπαλότητα χριῶνται καὶ νῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοις τισὶ μηχανικοῖς, ἃ τὸ σῶμα

ποιεῖ τῶν τοιούτων ἀτραβές ». Ὁ δὲ θρησκευτικὸς ἀγνισμὸς πάντων τῶν συνεφραμμένων τῆς γεννήσεως ἐπῆρχετο μετὰ τὸν προμνησθέντα φυσικὸν καθαρμὸν τοῦ λουτροῦ ἢ τῶν χύτλων καὶ μόνον τὴν πέμπτην ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμέραν, ἐγένετο δὲ διὰ τινος περιαγωγῆς τούτων περὶ τὴν τοῦ οἴκου ἐστίαν, περὶ ἣν περιεφέρετο καὶ αὐτὸ τὸ βρέφος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θρησκευτικὴ αὕτη τελεστὴ ἐκαλεῖτο ἀμφιδρόμια, ὡς ὁ Σουΐδας σημειοῖ «ἀμφιδρόμια, ἦν πέμπτην ἄγουσιν ἐπὶ ταῖς βρέφεσιν, ἐν ἣ ἀποκαθαίρονται τὰς χεῖρας αἱ συναψόμεναι τῆς μαιώσεως, τὸ δὲ βρέφος περιφέρουσι (περὶ) τὴν ἐστίαν τρέγοντες καὶ δῶρα πέμπουτιν οἱ προσήκοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυπόδας καὶ σηπίας». Τότε αἱ θύραι τῆς οἰκίας ἦσαν ἐστεμνίμναι καὶ ἐγένετο ἐστίασις, εἰς ἣν ἐχρησίμευον τὰ προσφερόμενα δῶρα, ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων καὶ ἄλλα, ὧν τὸν κατάλογον ἢ τὸ γραμματιδίον δύναται τις ἰδεῖν παρ' Ἀθηναίων, οἷον ὑπὸ τοῦ Εὐβούλου (B, 70) ἢ ὑπὸ τοῦ Ἐφίππου (Θ, 10) ἐκτίθεται «ἔπειτα πῶς οὐ στέφανος οὐδεὶς ἐστὶ πρόσθε τῶν θυρῶν, οὐ κνῖσα κρούει ρινὸς ὑπεροχὰς ἄκρας ἀμφιδρομίων ὄντων; ἐν οἷς νομίζεται ὀπτᾶν τε τυροῦ χερρόνησι-του τόμους ἔψειν τ' ἐλαίῳ ῥάφανον ἠγλαῖσμένην, πνίγειν τε παχέων ἀρνίων στηθύνια, τίλειν τε φάττας καὶ κίχλας ὁμοῦ σπίνοις, χναύειν τε κοινῇ τευθίσιν σηπίδια, πιλεῖν τε πολλὰς πλεκτάνας ἐπιστρόφως, πίνειν τε πολλὰς κύλικας εὐζωρεστέρας». Τούτου τοῦ ἔθους τῶν ἀμφιδρομίων ἔχομεν ἐτι ἀρχαιοτέραν ἐκθεσιν, εἰ καὶ ἐν μεταφορικῇ χρήσει καὶ παιδιᾷ, παρὰ Πλάτωνι (Θεαίτ. 160): «τοῦτο μὲν δὴ, ὡς ἔοικε, μόλις ποτὲ ἐγεννήσαμεν, ὅτι δῆποτε καὶ τυγχάνει ὄν, μετὰ δὲ τὸν τόκον τὰ ἀμφιδρόμια αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς ἐν κύκλῳ περιθρεκτέον τῷ λόγῳ σκοπούμενοις, μὴ λάθῃ ἡμᾶς οὐκ ἄξιον ὄν τροφῆς τὸ γιγνόμενον ἢ σὺ οἶε πάντως δεῖν τό γε σὸν τρέφειν καὶ μὴ ἐκτιθέσθαι;» Πάντως δὲ διακριτέον τοῦτο τὸ ἔθος ἀπὸ τῆς ὕστερον ἐπερχομένης δεκάτης, περὶ ἧς κατωτέρω ἔσται λόγος, μεθ' ἧς συνέχουσιν τινες αὐτό, ἐν οἷς ἀναμφιβόλως καὶ ὁ Ἡσύχιος, λέγων περὶ τῶν ἀμφιδρομίων, ὅτι ἐτελοῦντο τὴν ἐβδόμην ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμέραν, ἐν ἣ τὸ βρέφος βαστάζοντες γυμνὸν περὶ τὴν ἐστίαν

τρέχουσιν (ἐν λέξει δρομιάμφιον ἡμᾶρ). Σκηνήν ἀμφιδρομίων δύναται τις ἰδεῖν ἐν τινὶ ἐπὶ κεράμου ἀναγλύφῳ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, ἐνθα ἰδίως φαίνεται περιφερόμενος ἐν πλεκτῇ κοιτίδι ἢ λίκνῳ μετὰ ὀρχήσεως καὶ ἄσματος ὁ νεογνὸς Βάχχος ὑπὸ τοῦ θυρσοφόρου Σατύρου Ἀμφιδρόμου καὶ τῆς δαξοφόρου Βάχχης.

§ 4. Φαίνεται δέ, ὅτι ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀμφιδρομίῳις καὶ ὁ πατήρ ἐδήλου κατὰ πρῶτον, εἰ ἤθελε τρέφειν καὶ μὴ ἐκτιθέναι τὸ παιδίον, διότι, καθ' ἃ καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν, ἐκ τῆς προαιρέσεως τῶν γονέων ἐξηρτώτο ἢ τε ἐν τῇ ζωῇ διατήρησις αὐτοῦ ἐν γένει καὶ ἢ μὴ ἐκθεσις αὐτοῦ. Μόνον ἐν Θήβαις ἀναφέρεται ῥητῶς ὅτι ἦν ἀπηγορευμένη ἡ ἐκθεσις παιδίων, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Αἰλιανὸς (Π. Ἱστορ. Β, 7): «νόμος οὗτος Θηβαϊκός, ὀρθῶς ἅμα καὶ φιλοφροσύνῳ κείμενος ἐν τοῖς μάλιστα, ὅτι οὐκ ἐξεστὶν ἀνδρὶ Θηβαίῳ ἐκθεῖναι παιδίον οὐδ' εἰς ἐρημίαν αὐτὸ ρίψαι, θάνατον αὐτοῦ καταψηφισάμενος· ἀλλ' ἐὰν ἡ πένης εἰς τὰ ἔσχατα ὁ τοῦ παιδὸς πατήρ, εἴτε ἄρβρον τοῦτο, εἴτε θῆλύ ἐστιν, ἐπὶ τὰς ἀρχὰς κομίζειν ἐξ ὠδίνων τῶν μητρῶν σὺν τοῖς σπαργάνοις αὐτό· αἱ δέ, παραλαβοῦσαι, ἀποδίδονται τὸ βρέφος τῷ τιμὴν ἐλαχίστην δόντι· ῥήτρα δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ὁμολογία γίνεται, ἢ μὴν τρέφειν τὸ βρέφος καὶ αὐξηθὲν ἔχειν δοῦλον ἢ δούλην, θρεπτήρια αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν λαμβάνοντα». Ἀλλαχοῦ δὲ οὐδεὶς ῥητὸς νόμος ἀπαγορευτικὸς ταύτης τῆς βαρβάρου καὶ κακοήθους ἐκθέσεως ἀναφέρεται· ἀλλ' ἐκ τούτου πάλιν οὐδὲ ἐξάγεται, ὅτι ἡ συνήθεια καθιέρωσε τοιαύτην κατάχρησιν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, πολλῶν δὲ ἤττον ὅτι νόμος τις διέταξε καὶ ὑπέθαλψεν αὐτήν. Ἀλλ' ὅτι ἡ ἐκθεσις τῶν νεογνῶν παιδίων ἦν μᾶλλον ἐναντία ἢ σύμφωνος ταῖς ἀρχαίαις ἐλληνικαῖς νομοθεσίαις, τοῦτο ῥητῶς παρατηρεῖ ὁ Μουσώνιος (παρὰ Στοβαίῳ ΟΕ', 15) καὶ συγχρόνως κατὰ γνησίας ἐλληνικὰς ἰδέας ἀναφέρει καὶ τοὺς πατρώους θεοὺς καὶ τὸν ὁμόγνιον Δία, τὸν ἐπόπτην τῶν ἀμαρτημάτων τῶν περὶ τὰ γένη, ὧν ἡ ὀργὴ καταφαίνεται καὶ ὅτε τὸ ἐλληνικὸν δράμα ἐκλαμβάνει τὴν ἐκθεσιν νομίμου τέκνου ὡς ὕβριν ἢ ἄτην, ὡς ἐν τῷ μύθῳ τοῦ Οἰδίποδος. Ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς οἱ φιλόσοφοι οἱ συνιστῶντες καὶ τὴν ὑπὸ τῶν θετικῶν νόμων ἀπηγορευμένην ἀμβλωσιν

ἀποβρίπτουσι τὴν ἀπόθεσιν ἢ περιορίζουσιν αὐτὴν ἐν τῇ περι-
πτώσει τῆς πηρώσεως ἢ φυσικῆς διαστροφῆς, περὶ ἧς ἐν Σπάρτῃ
καὶ δημοσίᾳ ἐγένετο πρόνοια· «περὶ δὲ ἀποθέσεως ἢ τροφῆς τῶν
γιγνομένων», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Ζ, 14, 10·, ἔστω
νόμος μηδὲν πεπηρωμένον τρέφειν· διὰ δὲ πλῆθος τέκνων, ἐὰν ἡ
τάξις τῶν ἐθνῶν καλῶς μηδὲν ἀποτίθεσθαι τῶν γιγνομένων,
ὠρίσθαι γοῦν δεῖ τῆς τεκνοποιίας τὸ πλῆθος»· καὶ ὅτε δηλαδὴ
τὸ ἔθος περιορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν παιδῶν, ἐπιδιωκτέον τοῦτον
τὸν σκοπὸν οὐχὶ διὰ τῆς ἀποθέσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀμβλώσεως
ἢ δι' ἄλλων τρόπων, δι' ἐπισχέσεως τῆς γεννήσεως, δι' ἐπιτηδευο-
μένης ἀτοκίας καὶ δι' εἰρξέως τῆς κυήσεως. Ἄλλως δὲ οὐδαμῶς
ἀρνούμεθα καὶ τὰ συχνὰ παραδείγματα ἐκθέσεων μάλιστα θυγα-
τέρων, ὧν πάντες καὶ οἱ πλούσιοι προετίμων ἀπαλλάττεσθαι ὡς
πικροῦ ταμιείου, ἐν ᾧ ἡ διατροφή τοῦ παιδὸς ὡς μέλλοντος προ-
σοδοφόρου κεφαλαίου ἐγένετο καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν πενήτων κατὰ
τὴν ἀξιοσημείωτον διάκρισιν τοῦ κωμικοῦ Ποσειδίππου, «οὐδὲν
τρέφει πᾶς, κἂν πένης τις ὦν τύχη, θυγατέρα δ' ἐκτίθησι, κἂν ἢ
πλούσιος»· καὶ τοῦ Διφίλου· «κόρης ἀπαλλαττόμεθα, ταμιείου
πικροῦ» (παρὰ Στοβαίῳ ΟΖ', 7, 8). Ἄλλὰ καὶ ταῦτα τὰ παρα-
δείγματα ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἡμαρτημένα ἤθη καὶ πάθη καὶ εἰς
τὴν ἠθικὴν διαφθορὰν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, ἅπερ οὐδὲν
μέτρον παρέχουσιν ἡμῖν πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου
καὶ τῶν νόμων· ἐπομένως παραδεκτέον, τὸ μέγιστον, ἔλλειψιν
νομικῶν διατάξεων, παρέχουσαν καὶ ἐν τούτῳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις
πολλοῖς, πολλὴν ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν τῇ προσωπικῇ αὐθαιρεσίᾳ,
ὥστε πραγματικῶς ἡ ιδιοτέλεια καὶ ἡ κακῶς ἐννοουμένη ὑπὲρ
τοῦ μέλλοντος τῶν παιδῶν μέριμνα ἠδύνατο ὑπερνικᾶν τὸ πα-
τρικὸν καθῆκον καὶ τὴν πατρικὴν φιλοστοργίαν. Ὡς δὲ τὰ ἀνα-
φερόμενα παραδείγματα τῆς ἐκθέσεως παιδῶν μαρτυροῦσιν ἡμῖν
μεταγενεστέραν διαφθορὰν, οὕτω καὶ ἡ ἀντίθετος κατάχρησις τῆς
ὑποβολῆς ξένων τέκνων ἀποδεικνύει τὴν αὐτὴν μεταγενεστέραν
συνήθειαν, οἷα περιγράφεται παρ' Ἀριστοφάνει (Θεσμῶν. 502-
516), ἐνθα ὁ γυναικεῖα μετημψισμένος καὶ γυναικὸς πρόσωπον
παριστῶν Μνησίλοχος λέγει· «ἐτέραν δ' ἐγὼ δ' ἢ φάσκεν ὠδίνειν

γυνή δέχ' ἡμέρας, ἕως ἐπρίατο παιδίον· ὁ δ' ἀνὴρ περιήρχετ' ὠκυτόκῳ ὠνούμενος· τὸ δ' εἰσέφερε γραυὸς ἐν χύτρῃ τὸ παιδίον, ἵνα μὴ βοῶη, κηρίῳ βεβυσμένον· εἶθ' ὡς ἔνευσεν ἢ φέρουσ' εὐθύς βοᾷ, ἀπελλο', ἀπελλο'· ἤδη γάρ, ἀνὴρ, μοι δοκῶ τέξειν· τὸ γὰρ ἤτρον τῆς χύτρας ἐλάκτισεν· χω' μὲν γεγηθῶς ἔτρεχεν, ἢ δ' ἐξέσπασεν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ παιδίου, τὸ δ' ἀνέκραγεν· εἶθ' ἢ μιαρὰ γραυὸς, ἢ φέρειν τὸ παιδίον, θεῖ μειδιῶσα πρὸς τὸν ἀνδρα καὶ λέγει, λέων, λέων σοι γέγονεν, αὐτέκμαγμα σόν». Βεβαίως ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπαιδίας καὶ ὁ διὰ τῶν τέκνων φυσικὸς δεσμὸς τοῦ συζύγου περιῆγε τὰς γυναῖκας εἰς τοιοῦτον τέχνασμα ὑποβολῆς κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου (ΙΕ', 8)· «αἱ ἐλεύθεραι γυναῖκες ὑποβάλλονται πολλάκις δι' ἀπαιδίαν, ὅταν μὴ δύνωνται αὐταῖς κυῆσαι, βουλομένη κατασχεῖν ἐκάστη τὸν ἀνδρα τὸν ἑαυτῆς καὶ τὸν οἶκον, καὶ ἅμα οὐκ ἀποροῦσαι, εἶθιν τοὺς παῖδας θρέψουσιν». Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ κωμῳδία ἢ πάσας τὰς ἀνθρωπίνας ἀσθενείας μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἀνερευνῶσα καὶ μαστίζουσα διὰ τοῦ γελοίου οὐδαμῶς ἠδύνατο παραλεῖψαι τὸ πλουσιώτατον θέμα τῶν ὑποβολῶν· διὸ καὶ ἀναφέρονται πολυάριθμοι κωμῳδαί, ἐπιγραφόμεναι τῇ λέξει ὑποβολιμαῖος, μὴ διασωθεῖσαι δὲ εἰς ἡμᾶς.

§ 5. Ἐν τῇ δὲ περιπτώσει ἀπεφασίζετο ἢ διατήρησις καὶ τροφή τοῦ παιδίου, τότε ἐνίοτε μὲν τὴν ἐβδόμην, πάντως δὲ τὴν δεκάτην ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμέραν ἐπήρχετο ἢ πανηγυρικὴ θυσία, καθ' ἣν συγχρόνως τὸ παιδίον ἐνώπιον πάντων τῶν συγγενῶν ἐλάμβανε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς ὁ Ἄρποκρατίων σημειοῖ· «τοῖς ἀποτεχθεῖσι παιδίοις τὰς ἐβδομάδας καὶ τὰς δεκάτας ἤγον καὶ τὰ γε ὀνόματα ἐτίθεντο αὐτοῖς οἱ μὲν τῇ ἐβδόμῃ, ὡς καὶ ὁ ῥήτωρ λέγει, οἱ δὲ τῇ δεκάτῃ... τὰ πλεῖστα δὲ ἀναιρεῖται πρὸ τῆς ἐβδόμης· διὸ καὶ τὰ ὀνόματα τότε τίθενται, ὡς πιστεύοντες ἤδη τῇ σωτηρίᾳ». Διὸ καὶ συχνάκις ἐπανέρχονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ τυπικαὶ φράσεις, δεκάτην θύειν καὶ δεκάτην ἐστιᾶν καὶ περὶ τοῦ τελευταίου λεπτομερέστερον σημειοῦται ('Ἀνεκδ. Bekker' σ. 237) «τὸ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τῆς γενέσεως τοῦ παιδὸς συγκαλεῖν τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ τιθέναι ὄνομα τῷ παιδί καὶ

εὐωχεῖν τοὺς συνεληλυθότας». Παρὰ ποιηταῖς συχνάκις γίνεται μνεῖα τῆς δεκάτης· παρ' Εὐριπίδῃ ('Ηλ. 1130) ἀποποιουμένη αὐτὴ ἢ Ἡλέκτρα ὡς ἄπειρος τὴν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου λοχευθέντος βρέφους θυσίαν, παρακαλεῖ τὴν Κλυταιμνήστραν, ὅπως αὐτὴ θύσῃ « δεκάτῃ σελήνῃ παιδός, ὡς νομίζεται », ἢ δὲ Κλυταιμνήστρα ἀναδέχεται τοῦτο « παιδὸς ἀριθμὸν ὡς τελεσφόρον θύσω θεοῖσιν ». Παρ' Ἀριστοφάνει ('Ορν. 494) ἀναφέρεται δεκάτῃ παιδαρίου, εἰς ἣν ποτε κληθεὶς ὁ Εὐελπίδης ἐν ἄστει συνεδείπησε μετ' ἄλλων καὶ ὑπέπιεν. Ὁ δὲ κωμικὸς Εὐβουλος (παρ' Ἀθηναίῳ ΙΒ', 7) λέγει περὶ τοῦ αὐτοῦ· « εἶεν, γυναῖκες· νῦν ὅπως τὴν νύχθ' ἔλῃν ἐν τῇ δεκάτῃ τοῦ παιδίου χορεύσετε ». Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀρτιπόκου πόλεως τῆς Νεφελοκοκκυγίας λέγει μεταφορικῶς παρ' Ἀριστοφάνει ('Ορν. 922) ὁ Πεισθέταιρος· « οὐκ ἄρτι θύω τὴν δεκάτην ταύτης ἐγὼ καὶ τοῦνομ' ὥσπερ παιδίῳ νῦν δὴ Ἰέμην; » Τὴν εἰς τὰς ἐστιάσεις τῆς δεκάτης εἰσοδὸν ἐννοεῖ καὶ ὁ Πλάτων, ἀπαγορεύων τοῖς φαυλοβίοις τὴν εἰς τὰς ἐπιτελειώσεις ἢ γενέσεις τῶν παιδῶν εἰσοδὸν (Νομ. Γ'. σ. 784). Ὄριζε δὲ τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ὁ πατήρ, εἰ καὶ εὔρηται παραδείγματα, ἐν οἷς ὀνοματοθετεῖται ἦσαν ἀμφότεροι οἱ γονεῖς, ἢ καὶ ἡ μήτηρ μόνη. Παρ' Ὀμήρῳ ('Οδυσ. Θ, 550-554) ὁ Ἀλκίνοος, ἐρωτῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀγνώστου αὐτῷ ξένου, τοῦ Ὀδυσσεύς λέγει· « εἶπ' ὄνομ', ὅτι σε κεῖθι κάλειον μήτηρ τε πατήρ τε ἄλλοι-θ', οἱ κατὰ ἄστῃ, καὶ εἰ περιναιετῶσιν· οὐ μὲν γάρ τις πάμπαν ἀνώνυμός ἐστ' ἀνθρώπων, οὐ κακὸς οὐδὲ μιν ἐσθλός, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται· ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι τίθενται, ἐπεὶ κε τέκωσι τοκῆες »· ἐν δὲ καὶ μόνον παράδειγμα εὔρηται, ἔνθα ἡ μήτηρ ἔθηκε τὸ ὄνομα τῷ υἱῷ ('Οδ. Σ. 5) « Ἀρναῖος δ' ὄνομ' ἔσχε· τὸ γὰρ θέτο πότνια μήτηρ ἐκ γενετῆς », καὶ τοῦτο ἴσως διότι ἔτεκεν ὡς χήρα ἢ διότι ὁ ἀνὴρ ἀπῆν κατὰ τὸν τοκετὸν αὐτῆς. Ἡ δὲ Ἀντιγόνη ἀναφέρεται ὡς λαβοῦσα δύο ὀνόματα τὸ μὲν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ δὲ παρὰ τῆς μητρός, ὡς λέγει περὶ αὐτῆς ἡ μήτηρ Ἰοκάστη παρ' Εὐριπίδῃ (Φοῖν. 57)· « τὴν μὲν Ἰσμήνην πατὴρ ὠνόμασε, τὴν δὲ πρόσθεν Ἀντιγόνην ἐγώ ». Οὐχὶ δὲ ἀπιθάνως ἀναφέρεται περὶ ταύτης τῆς ὀνοματοθεσίας καὶ

ἔρις μεταξύ πατρὸς καὶ μητρὸς παρ' Ἀριστοφάνει (Νεφ. 60), ἔνθα ὁ Στρεψιάδης παραπονεῖται ὅτι «μετὰ ταῦθ', ὅπως νῦν ἐγένεσθ' υἱὸς οὕτοσί, ἐμοὶ τε δὴ καὶ τῇ γυναικὶ τῇ γαθῇ, περὶ τούνοματος δὴ ἔντεθεν ἐλοιδορούμεθα». Ἐνίοτε δὲ καὶ ἄλλος τις τῶν συγγενῶν κατ' ἐντολὴν ἔταττε τὸ ὄνομα τῷ παιδίῳ, ὡς ἐν Ὀδυσσεΐᾳ (Τ, 403) ὁ πάππος Αὐτόλυκος προσκαλεῖται ὑπὸ τῆς τροφουῦ Εὐρυκλείας πρὸς τοῦτο· «Αὐτόλυκ', αὐτὸς νῦν ὄνομ' εὐρεο, ἔστι κε θεῆς παιδὸς παιδὶ φίλῳ· πολυόρητος δέ τοι ἔστιν»· παρὰ δὲ Πολυαίνῳ (Στρατηγ. Γ, 1, 6) ὁ πατήρ παρακαλεῖ τὸν ἀδελφὸν προστῆναι τῆς ὑποδοχῆς κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ παιδὸς ἐστίασιν καὶ κατάρχειν σπονδῶν τῷ ἀδελφῷ καὶ ἐπιτρέπει «καὶ κύριον αὐτὸν εἶναι τῆς θέσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδίου». Ἐν γένει δὲ φαίνεται ἰσχύον ὅτι ὁ Δημοσθένης λέγει περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν γονέων διδομένου ὀνόματος, ὅτι «ὁ νόμος ποιεῖ τοὺς γονεῖς κυρίους οὐ μόνον τοῦ θέσθαι τούνομα ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐξαλεῖψαι αὐτὸ» (πρὸς Βοιωτὸν περὶ τοῦ ὀνομ. 39). Ἐν τούτῳ ἰδίως τῷ λόγῳ, ἔνθα γίνεται ἀμφισβήτησις περὶ ὀνόματος, παρέχονται πολλαὶ ἀποδείξεις, ὅτι ἡ ὀμωνυμία ἦν βλαβερὰ καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ ἄλλαι περὶ τοῦ ἔθους λεπτομέρειαι.

§ 6. Ἐλαμβάνοντο δὲ τὰ τιθέμενα τοῖς παιδίοις ὀνόματα τὸ μὲν ἐξ ὀνομάτων στενῶν συγγενῶν, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ πρὸς πατρὸς πάππου, ὡς εὐρίσκομεν τοῦτο τὸ ἔθος καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιστάτους χρόνους παρ' Ὀμήρῳ ἤδη ἔνθα ὁ Ὀρσίλοχος φέρει τὸ ὄνομα τοῦ πάππου, καὶ ἀλλαγῶν συχνότατα, καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ. Οὕτω παρὰ Δημοσθένει (πρὸς Βοιωτ. Ὀνομ. 27)· «ἀξιοὶ δ' αὐτὸς ὡς δὴ πρεσβύτερος ὢν τοῦνομ' ἔχειν τὸ τοῦ πρὸς πατρὸς πάππου». Τὸ αὐτὸ γινώσκουμεν περὶ Κίμωνος, περὶ Γρύλλου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ξενοφῶντος, περὶ Φώκου, υἱοῦ τοῦ Φωκίωνος καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων· διὸ καὶ παρὰ Λουκιανῷ (Χαρ. 17) παρεισάγεται τις χαίρων, ὅτι ἡ γυνὴ ἔτεκεν αὐτῷ ἄρρενα παῖδα καὶ διὰ τοῦτο ἐστιῶν φίλους καὶ τιθέμενος τοῦνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς προμήτορος ἢ μάμμης ἐπὶ κορχαίων, ὡς παρ' Ἰσαίῳ (Πυρρ. κληρ. 30) λέγεται περὶ τινος κόρης, ὅτι ὁ πατήρ ἔθετο αὐτῇ τὸ τῆς τήθης ὄνομα Κλειτα-

ρέτην κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐν τῇ δεκάτῃ αὐτῆς παρευρεθέντων. — Ἐτι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ θείου, ὡς ὁ Ἀντίγονος ἐκ τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ τὸν μὲν ὠνόμασε Δημήτριον ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, τὸν δὲ Φίλιππον ἐπὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ (Πλουτ. Δημήτρ. 2). Οὐχὶ δὲ σπανίως ἐτίθετο τῷ παιδί πάλιν αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, ὡς Δημοσθένης Δημοσθένους, ὅπερ τότε ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δηλοῦται συνήθως διὰ τοῦ συμβόλου Ο ἢ Ϛ ἢ τὸ αὐτὸ πατρικὸν ὄνομα ὀλίγον μεταθεβλημένον, ὡς Ναυσίφιλος Ναυσινίκου, Καλλίστρατος Καλλιχράτους κ. τ. τ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀδελφῶν φαίνεται, ὅτι ἦσαν συνήθεις τοιαῦται παρηγήσεις, ὡς οἱ παρὰ Λυσία δύο ἀδελφοὶ καλοῦνται Διόδοτος καὶ Διογείτων. Ἐπὶ τέλους εὐρίσκονται ὡς κύρια προσώπων ὀνόματα καὶ καθ' αὐτὸ πατρωνυμικά, ὡς π. χ. Φωκίων Φώκου, Δημάδης Δημέου κ. τ. τ. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ἐλαμβάνοντο τὰ τοῖς παισὶ τιθέμενα ὀνόματα ἐξ ὀνομάτων φίλων, ὡς παρὰ Πausανία (E, 3, 4) ἀναφέρεται ὅτι Πολύξενός τις ἔθετο τῷ παιδί αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ἀμφίμαχος κατὰ φίλιαν πρὸς Ἀμφίμαχον τὸν Κτεάτου, τελευτήσαντα ἐν Ἰλίῳ, ἢ δὲ τοιαύτη ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ φίλου ὀνοματοθεσία ἐκφέρεται ὡς κρίσις αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως Πausανίου. Πάντως δὲ χάριν μὲν κολακείας, ἀλλὰ καὶ ἐπόμενος τῇ κοινῇ συνηθείᾳ, καὶ ὁ παρὰ Λουκιανῷ (Τιμ. 52) παράσιτος καὶ κόλαξ Δημέας λέγει τῷ Τιμῶνι, ὅτι εἶχεν ἤδη ὀνομάσας ἢ μᾶλλον προὔτιθετο ὀνομάσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τιμῶνα ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ κολακευομένου. Ἰδίως δὲ ἐλαμβάνοντο ὀνόματα ἀπὸ ξένων ἢ φίλων ἐκ ξενίας, ὡς ὁ ἐν Θήβαις Ἀρχίας ἀναφέρεται ὡς γενόμενος ὁμώνυμος τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου, ὄντος ξένου καὶ φίλου αὐτῷ, καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔφερε Λακωνικὸν ὄνομα· διότι παρὰ Θουκυδίδῃ (H, 6) ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἦν ἐς τὰ μάλιστα πατρικὸς ξένος τοῦ ἐν Σπάρτῃ ἐφορευόντος Ἐνδίου καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ οἰκία αὐτῶν ἔσχε τὸ λακωνικὸν ὄνομα Ἀλκιβιάδης κατὰ τὴν ξενίαν, ἔνθα καὶ ὁ Σχολιαστὴς σημειοῖ, ὅτι «Ἀλκιβιάδης λακωνικὸν ἦν ὄνομα. Κλεινίας δὲ ὁ Ἀθηναῖος, τῷ Λακεδαιμονίῳ Ἀλκιβιάδῃ ξένος γενόμενος, τὸ ὄνομα τούτου ἔθετο τῷ ἰδίῳ παιδί». Διὰ τὴν αὐτὴν τῆς ξενίας αἰτίαν ἀπαντῶσι καὶ

βαρβαρικά ὀνόματα ἐν ἑλληνικαῖς οἰκογενεαῖς, ἢ ὀνόματα ὀλοκλήρων πόλεων καὶ ἐθνῶν, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Σάμῳ ἀριστεύσαντος καὶ τελευτήσαντος Ἀρχίου ὠνομάσθη Σάμιος διὰ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ παραμείναςαν τιμὴν τῆς πρὸς τοὺς Σαμίους ξενίας (Ἡροδ. Η, 55), καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀρχάδων Πόμπκος ἔθετο τῷ ἰδίῳ παιδί ὄνομα Αἰγινήτην ἐπὶ τῇ φιλίᾳ τῶν Αἰγινήτων, οἱ κατ' ἐμπορίαν εἰσέπλεον εἰς τὴν Κυλλήνην καὶ ἐκεῖθεν ἀνῆγον εἰς Ἀρκαδίαν τὰ φορτία ἐπὶ ὑποζυγίων· ἄλλως δὲ γνωστοὶ ἰδίως οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ φιλολάκωνος Κίμωνος, Λακεδαιμόνιος, Ἥλειος καὶ Θεσσαλός, καὶ πάλιν Λακεδαιμόνιός τις ἀναφέρεται ὀνομαζόμενος Ἀθήναιος κατ' ἀναβιβασμὸν τόπου, ὡς μέλλομεν ἰδεῖν τοῦτο καὶ περὶ ἄλλοίων κυρίων ὀνομάτων. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ὁ πατὴρ αὐτὸς ἐξέλεγε τὸ ὄνομα τοῦ νεογνοῦ, ἀπέβλεπων εἰς ἀναμνήσεις τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βίου, ὡς ὁ Ὀρέστης ἀναφέρεται ὀνομάσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τισαμενόν, ὁ Λυκοῦργος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Εὐκοσμὸν, ὁ δὲ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ ὠνόμασεν Ἀριστεά, τῶν δὲ θυγατέρων αὐτοῦ τὴν μὲν Ναυσινίχην, τὴν δὲ Ἀκροθίνιον, τὴν δὲ Ἀλεξιβίαν, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ Μνησιπτολέμαν καὶ Νικομάχην, τὰς δὲ ἄλλας τρεῖς Ἰταλίαν καὶ Σύβαριν καὶ Ἀσίαν. Ἀλλὰ τοῦτο πολλάκις ἠδύνατο εἶναι καὶ ἐπικίνδυνον τῇ δημοτικότητι μεγάλων ἀνδρῶν καὶ σημεῖον ὑποθάλψεως τυρρηνικῶν σκοπῶν. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ὁ πατὴρ ἀπέβλεπεν εἰς τὸν μέλλοντα προορισμὸν τοῦ παιδίου κατὰ τὴν ὀνοματοθεσίαν αὐτοῦ, ἢ συμφώνως πρὸς τὴν πολιτικὴν φατρίαν καὶ τὸ δημοκρατικὸν ἢ ἀριστοκρατικὸν πνεῦμα τῆς πολιτείας ἢ τῆς οἰκογενείας. Ἄλλοτε δὲ πάλιν πρὸς οἰωνισμὸν τεχνικῆς ἐπιδεξιότητος ὠνομάζοντο Χερσίφρων, Χειρίσοφος, Εὐχειρος κ. τ. τ. Παρατηρητέον δὲ ἔτι, ὅτι τινὰ τῶν τοιούτων τεχνικῶν ὀνομάτων ἠδύνατο προκύπτειν ἐκ παρωνυμίων ἀποδιδομένων κατὰ τὸν ἔπειτα βίον, ὡς ὁ Ἰπποκράτης λέγεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ὠνομάζετο Τισίας, ὁ δὲ Θεόφραστος Τύρταμος. Ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ παρωνύμια ἢ ὑποκρίσματα ἐδίδοντο διαφόροις ἐπίσημοις, ἅπερ ἰδίως ἢ ἀστικῇ εὐτραπέλεια ἐλάμβανεν ἐν τῷ κοινῷ βίῳ ὅτε μὲν ἐκ παραδόξων ἰδιοτήτων,

ὅτε δὲ ἐξ ἀπλῶν συγκυριῶν. Οὕτω γινώσκωμεν περὶ Δημοσθένους, ὅτι ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐκαλεῖτο Βάταλος ἐξ ὑποκορίσματός τινος τίτθης, ἴσως διότι ἐβαττάριζε, εἰ καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐπὶ λοιδορίᾳ καὶ διασυρμῶν διατείνοντο, ὅτι ἐκλήθη οὕτως ἐν παισὶ δι' ἀνανδρίαν ἢ δι' αἰσχρουργίαν ἢ κιναιδίαν (Αἰσχ. Τιμ. 131). Περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ ῥήτορος Διονυσίου ἱστορεῖται ὅτι ἐπεκλήθη Χαλκοῦς διὰ τὸ συμβουλεύσαι Ἀθηναίους χαλκῶ νομίσματι χρῆσασθαι. Πλήθος ὀνομάτων, εἰλημμένων ἐκ πτηνῶν, παρέχει ἡμῖν ὁ Ἀριστοφάνης ὡς παρωνύμια ἐπὶ τὸ κωμικώτερον (Ὅρν. 129 κ. ε.), « ἄρνιθομίνου δ' οὕτω περιφανῶς, ὥστε καὶ πολλοῖσιν ὄρνιθων ὀνόματ' ἦν κείμενα. Πέρδιξ μὲν εἰς κἀπήλος ὀνομάζετο χωλός, Μενίππῳ δ' ἦν Χελιδὼν τοῦνομα, Ὀπουντίῳ δ' ὀφθαλμὸν οὐκ ἔχων Κόραξ, Κόρυδος Φιλοκλέει, Χηναλώπηξ Θεαγένει, Ἴβις Λυκούργῳ, Χαιρεφῶντι Νυκτερίς, Συρακουσίῳ δὲ Κίττα· Μειδίας δ' ἐκεῖ Ὀρτυξ ἐκαλεῖτο ». Ὁμοίως ὁ ψυχρὸς τραγωδοποιὸς Θεόγνις ἐκαλεῖτο Χίων, περὶ οὗ κωμικώτατα λέγει ὁ Ἀριστοφάνης, ὅτι διέχεε παγετὸν μέχρι καὶ τῆς Θράκης (Ἀχαρν. 136), « χρόνον μὲν οὐκ ἂν ἤμεν ἐν Θράκῃ πολὺν..., εἰ μὴ κατένιψε χιόνι τὴν Θράκην ὄλην καὶ τοὺς ποταμοὺς ἔπηξ' ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον, ἐπ' ἐνθαδὶ Θεόγνις ἠγωνίζετο ». Καὶ ὡς γενικὸν ἀττικὸν ἔθος περιγράφει τοῦτο ὁ Ἀθηναῖος (Γ', 46) κατ' ἀπόσπασμά τι τοῦ Ἀναξανδρίδου· τῶν δὲ τοιοῦτων ἐπιθέτων, ἃ ἐπὶ χλευῇ Ἀθηναῖοι παίζοντες ἔλεγον, μνημονεύει Ἀναξανδρίδης ἐν Ὀδυσσεὶ οὕτως· « ὑμεῖς γὰρ ἀλλήλους αἰεὶ χλευάζετε, οἷδ' ἀκριβῶς· ἂν μὲν γὰρ ἦ τις εὐπρεπής, Ἱερὸν γάμον καλεῖτε, ἐὰν δὲ μικρὸν παντελῶς ἀνθρώπιν, Σταλαγμόν' λαμπρὸς τις ἐξελέγηλυθ', εὐθύς Ὀλολὺς οὗτός ἐστιν, λιπαρὸς περιπατεῖ Δημοκλῆς, Ζωμὸς κατωνόμασται· χαίρει τις αὐχμῶν καὶ ῥυπῶν, Κονιορτὸς ἀναπέφηνεν ». Καὶ τῷ ὄντι ἀναφέρεται παρὰ Δημοσθένει (Μειδ. 103), ὅτι Εὐκτῆμων τις, μιαρὸς καὶ λίαν εὐχερής, ἐπωνομάσθη Κονιορτὸς· ἀλλὰ καὶ Καπνὸς παρωνομάσθη ἄλλος καὶ τὰ τοιαῦτα. Παρὰ Λουκιανῷ (Συμπ. 6) ὁ σοφιστὴς Διφιλος ἐπικαλεῖται Λαθύρινθος, ἄλλος δὲ δεινὸς διαλεκτικὸς, ὁ περιπατητικὸς Κλεόδημος ὁ στωμύλος καὶ ἐλεγκτικὸς ἐπεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν

μαθητῶν αὐτοῦ Εἶφος καὶ Κοπῖς. Περίφημοι δὲ πολυπόται ἐπεκλήθησαν Χώνη καὶ Μετρητής, ὁ δὲ γνωστός διπρόσωπος ἐν τῇ πολιτείᾳ Θηραμένης Κέθωνος. Καὶ οὐχὶ μόνον ἐν Ἀθήναις ἐπεκράτει τοιοῦτον ἔθος, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Θάσῳ Σάτυρός τις ἐκαλεῖτο τὸ παρωνύμιον Γρυπαλώπηξ (Ἱπποκρ. Ἐπιδημ. Γ', 8, 29). Παραβλητέον δ' ἐνταῦθα ὡς οὐχὶ ἀδιάφορα καὶ ὅσα ὁ Πλούταρχος (Κοριοιολ. 11), λαλῶν περὶ ῥωμαϊκῶν ἐπωνυμίων, προσεπιφέρει καὶ περὶ ἐλληνικῶν· «καθάπερ Ἕλληνες ἐτίθεντο πρόξενος μὲν ἐπώνυμον τὸν Σωτήρα καὶ τὸν Καλλίνικον, ιδέας δὲ τὸν Φύσκινα καὶ τὸν Γρυπὸν, ἀρετῆς δὲ τὸν Εὐεργέτην καὶ τὸν Φιλάδελφον, εὐτυχίας δὲ τὸν Εὐδαίμονα, καθάπερ τῶ δευτέρῳ τῶν Βάττων. Ἐνίοις δὲ τῶν βασιλέων καὶ σκώμματα παρέσχεν ἐπικλήσεις, ὡς Ἀντιγόνῳ τὸν Δώσωνα καὶ Πτολεμαίῳ τὸν Ἀάθυρον». Ἀλλὰ ταῦτα ἀναφέρονται μᾶλλον εἰς τὸ μεταγενέστερον ἐπὶ τῶν Διαδόχων ἔθος καὶ μάλιστα ἰδιάζουσιν ἐπὶ ἡγεμόνων. Σημειωτέον ὡσαύτως καὶ τὸν παρὰ Λουκιανῷ (Ψευδ. 27) Τιμαρχον, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἐπεκλήθη ἐν Συρίᾳ μὲν Ῥοδόδᾶφνη, ἐν Παλαιστίνῃ δὲ Φραγμός, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ Συνάγχη, ἐν Ἀθήναις δὲ ἀπὸ Τιμάρχου Ἀτίμαρχος, ἐν Ἰταλίᾳ δὲ Κύκλωψ, διὰ τὴν αἰσχρουργίαν πανταχοῦ. Ἄλλως δὲ φαίνεται, ὅτι ἦσαν ἄγνωστα παρ' Ἑλλησι τὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα, ἐν δὲ καὶ μόνον ὄνομα ἦν εὐχρηστον ἐπὶ ἐκάστου προσώπου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἠδύναντο εἶναι πολλοὶ ὁμώνυμοι, διὰ τοῦτο προσετίθετο ἐνίοτε πρὸς ἀποφυγὴν πάσης συγχύσεως καὶ τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα, καὶ τοῦτο ἐκάλουν πατρόθεν ὀνομάζεσθαι (ἔτι δὲ καὶ μητρόθεν ὀνομάζεσθαι παρ' Ἡροδότῳ Α', 173). Τὰ δὲ ἰδίως πατρωνυμικὰ ὀνόματα ἀπαντῶσιν ἡμῖν ἤδη παρ' Ὀμήρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς μᾶλλον ὡς τιμητικὰ ἢ ὡς διακριτικὰ οἰκογενείας ὀνόματα. Πασίγνωστοι διατελοῦσιν ὁ Πηλεΐδης Ἀχιλλεύς, ὁ Ἀτρεΐδης Ἀγαμέμνων, ὁ Λαερτιάδης Ὀδυσσεύς, ὁ Κρονίδης Ζεὺς, ὁ Ἀγχισιᾶδης Αἰνείας, ἢ τοῦ Ἀδράστου θυγάτηρ ἢ Ἀδραστίνη Αἰγιάλεια, καὶ τὰ τοιαῦτα συχνότατα ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ πατρωνυμικὰ ὀνόματα· μητρωνυμικὰ ὅμως οὐδαμοῦ ἀναφέρονται ὑπάρχοντα. Παρ' Ἀττικοῖς καὶ κατὰ πάν-

τας τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἐξέλιπον τὰ πατρωνυμικά, ἐκτὸς ἐπὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν πρὸς παράστασιν δυναστειῶν ἢ γενεαλογιῶν, ὡς οἱ Ἑρακλεῖδαι, οἱ Πελοπίδαι, οἱ Λαβδακίδαι, οἱ Κυψελίδαι, οἱ Ἀλευάδαι κ. τ. τ. Ἀνεράνησαν δὲ ἐν πλήθει παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν οὐχὶ ὡς πατρωνυμικά, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς οἰκαγενειακά ἐπώνυμα, χρησιμεύσαντα ὡς ἐλληνικοὶ τύποι πρὸς ἀποσχορακισμὸν ξενιζόντων ἢ βαρβαριζόντων πατρωνυμικῶν. — Ἰδίως δὲ πολλὰ ὀνόματα ἐλαμβάνοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ κύκλου τῆς λατρείας τῶν θεῶν καὶ ἡρώων, καὶ τότε ἕκαστος συνήθως ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου τῶν θεῶν, ἐν ἑτίμα κατ' ἐξοχὴν καὶ ἐπεκαλεῖτο ὡς προτῆτην· διὸ καὶ συγνάκις ἀπαντῶσιν ἡμῖν τὰ ἀπὸ τοῦ Διὸς ὀνόματα Διόδοτος, Διόδωρος, Διογείτων, Διότιμος, Διοτίμα, Ζήνων, Ζηνόδοτος, Ζηνόδιος, Ζηνοβία κ. λ., τὰ ἀπὸ τῆς Ἑρας Ἡρόδοτος, Ἡρακλῆς, Ἡράκλειτος, Ἡροδίκη κ. λ., τὰ ἀπὸ τῆς Ἀθηνᾶς Ἀθηνόδοτος, Ἀθηνάιος, Ἀθηναγόρας, τὰ ἀπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀπολλώνιος, Ἀπολλόδωρος, Ἀπολλωρόνης, τὰ ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος Ποσειδώνιος, Ποσειδίππος, τὰ ἀπὸ Ἑρμοῦ Ἑρμαῖος, Ἑρμογένης, Ἑρμότιμος, Ἑρμοχάρης κ. λ., τὰ ἀπὸ Ἡφαίστου Ἡφαιστῖων, τὰ ἀπὸ Διονύσου Διονύσιος, Διονυσόδωρος, καὶ ἄλλα θεοφόρα ὀνόματα, οἷον Δημήτριος, Χαρίσιος, Νυμφόδωρος, Ἀρτεμίδωρος, διακρινόμενα εὐκόλως ἀείποτε ἀπὸ τῶν προμνησθέντων ἀθέων ὀνομάτων τῶν εἰς τὸ εἶδος ἢ τὴν τέχνην ἢ καὶ ἄλλο τι συμβεβηκὸς ἀναφερόντων τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. Ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτὰ τὰ κύρια τῶν θεῶν καὶ ἡρώων ὀνόματα ἐπανήρχοντο παρ' ἀνθρώποις, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Εὐαγόρα τοῦ βασιλέως τῶν Κυπρίων λέγεται ὅτι ἐκαλεῖτο Λητώ· ὥστε καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἔθος τοῦ ὀνομάζεσθαι ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν ἁγίων ἔχει τὴν πηγὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἐλληνικῷ βίῳ.

§ 7. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς λοχείας φαίνεται ὅτι ἐωρτάζετο ἔτι καὶ ἡ τεσσαρακοστὴ ἡμέρα, πρὸ ἧς οὔτε ἡ λέχῳ ἠδύνατο εἰσέρχεσθαι εἰς ναόν, οὔτε τὰ νεογνὰ βρέφη ἦσαν ἄνευ κινδύνου ὡς ἀσθενικά· ἐκαλεῖτο δ' αὕτη ἡ ἑορτὴ ἀπλῶς τὸ τεσσαρακοστόν. Τινὲς παρεδέξαντο καὶ ἐπέτειον ἑορτὴν αὐτῆς τῆς

γενεθλίου ημέρας. Ἀλλὰ τοιαύτη ἑορτή, κατ' ἀρχαιότερους χρόνους ἀναφερομένη, ἴσως εὐρίσκειται μόνον, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ βαρβαρικῶν ἐθίμων, ὡς ὅταν ὁ Πλάτων ('Αλκιβ. Δ', σ. 121) ἀναφέρῃ ὅτι ἅπασα ἡ Ἀσία θύει καὶ ἑορτάζει κατὰ τὴν γενέθλιον ἡμέραν γενέθλια τοῦ βασιλέως καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ πιθανόν ὅτι εἰς τοιαυτὰ τινα χωρία ἀναφέρεται καὶ ἡ παρὰ διαφοροῖς γραμματικοῖς μνεῖα τῶν γενεθλίων. Οὕτω παρὰ Ζωναρᾶ (σ. 430), «γενέθλια ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα τοῦ τεχθέντος ἑορτή». Ἡ αὐτὴ ἐπέτειος ἑορτὴ ἀναφέρεται ὡς καλουμένη καὶ γενέσια· ὡς παρὰ Σουῖδα· «γενέσια ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα τοῦ τεχθέντος μνήμη», εἰ καὶ τινες παραδέχονται καὶ διακρίσεις περὶ τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων, ὡς ὁ Ἀντιαττικιστὴς (Βεχκ. Ἀνεκδ. σ. 86) σημειοῖ· «γενέθλιον ἡμέραν ἀξιοῦσι δεῖ λέγειν, οὐ γενέθλια, οὐδὲ γενέσια, Εὐριπίδης Ἴωνι (653), Ἐπρόδοτος» (Δ', 26). Ἐπειτα δὲ δυσκόλως ἀποδεικνύεται ὑπάρχον τοῦτο τὸ ἔθος πρὸ τῆς μακεδονικῆς ἐποχῆς, καὶ τότε δὲ ἴσως πάλιν κατὰ μίμησιν ἀσιατικῆς συνηθείας, περὶ ἧς σημειωτέον ὅτι καὶ ἀπλῶς ἡμέρα τινὸς ἐλέγοντο τὰ γενέθλια (Διογ. Λαερτ. Δ', 41)· «ὁπότε συνάγοι τοὺς φίλους ἐς τὴν Ἀλκυονέως τοῦ Ἀντιγόνου ἡμέραν», ὅπερ χωρίον παρέχει ἡμῖν καὶ τὸ πρῶτον γνωστὸν παράδειγμα γενεθλίων. Ἰδίως δὲ ἀναφέρονται πολλὰ παραδείγματα ἐκ ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ κατὰ ῥωμαϊκὸν ἔθος. Οὕτω μανθάνομεν περὶ τῆς Κλειοπάτρας, ὅτι μεγαλοπρεπῶς ἐώρτασε τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Ἀντωνίου κατὰ Πλούταρχον ('Αντων. 73), σημειοῦντα, ὅτι «τὴν ἑαυτῆς γενέθλιον ταπεινῶς διαγαγοῦσα καὶ ταῖς τύχαις πρεπόντως, τὴν ἐκείνου, πᾶσαν ὑπερβαλλομένη λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν, ἐώρτασεν, ὥστε πολλοὺς τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον, πένητας ἐλθόντας, ἀπελθεῖν πλουσίους». Ὅτι τὰ αὐτὰ ἀναφέρονται γινόμενα καὶ περὶ ἀπόθανόντων, περὶ τούτου βλέπε τὰ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ σημειούμενα. Καὶ ταῦτα μὲν ἰσχύουσι περὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων καὶ περὶ τοῦ βαρβαρίζοντος ἢ ῥωμαρίζοντος ἔθους· περὶ δὲ τῆς προγενεστέρας ἐλληνικῆς ἐποχῆς ἐλάχιστα δυνάμεθα εἰσελεῖν τοιοῦτον ἔθος ἐπέτειου ἡμέρας γενεθλίων ἐκ χωρίων, ἐν οἷς εὐρί-

σκομεν ἀναφερόμενα γενεθλιακὰ συμπόσια καὶ δῶρα ὑπὲρ νεο-
γνῶν τέκνων, ὡς ἐνθα ἀναφέρεται παρ' Αἰσχύλῳ (Εὐμ. 7), ὅτι
ἡ Τιτανὶς Φοῖβη ἔδωκε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τῷ Φοίβῳ ὡς
«γενέθλιον δόσιν», ἢ ἐνθα παρ' Εὐριπίδῃ (Ἴων 653) ὁ Εὐσθός
λέγει τῷ Ἴωνι, ὅτι θέλει ἀρξασθαι οὐπερ εὖρεν αὐτόν, κοινῆς
τραπέζης δαῖτα πρὸς κοινὴν πέσῶν καὶ θῦσαι τὰ γενέθλια αὐτοῦ,
ἃ πρὶν οὐκ ἔθυσαν. Ὡσαύτως ἀναφέρονται καὶ ἐστιάσεις γενε-
θλίῳν νεογνῶν, ὅσον ἐπιτῆν γενέθλια θυγατρὸς παρὰ Λουκιανῷ
(Ἑρμοτ. 11, Ἀλεκτρ. 9). Μόνον παρ' Ἡροδότῳ (ἐνθ. ἄν.),
ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν παρ' Ἰσσηδόσι μεγάλων ἐπετείῳν
θυσιῶν, ἃς ἐπιτελεῖ παῖς πρὸς τεθνεῶτα πατέρα, ἀναφέρεται, ὅτι
ὡσαύτως καὶ οἱ Ἕλληνες ποιοῦσι τὰ γενέσια.
